

Martyna WOŹNIAK

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

ORCID ID: 0000-0002-7556-6514

Zintegrowany Przegląd Strategiczny „Globalna Brytania w dobie konkurencyjności” i jego znaczenie dla Europy Środkowo-Wschodniej

Streszczenie: Zintegrowany Przegląd został opublikowany 16 marca 2021 roku wraz z przedmową premiera, jednak nie był on jedynym dokumentem na temat polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Towarzyszył mu wydany tydzień później akt zatytułowany *Obrona w konkurencyjnym wieku*. Jak sam Boris Johnson twierdzi, jest to najambitniejszy plan strategiczny, jaki Wielka Brytania opracowała od czasów zakończenia zimnej wojny. Poza zwracaniem uwagi na swe ambicje bycia potęgą naukową i technologiczną, przodowania w dziedzinie cyberbezpieczeństwa oraz ochrony środowiska, Brytyjczycy w Przeglądzie Strategicznym określają, jak widzą obecne i przyszłe stosunki na arenie międzynarodowej z innymi państwami. Celem niniejszego artykułu jest analiza wizji Globalnej Brytanii, przedstawionej w postaci dokumentu pt. *Globalna Brytania w dobie konkurencyjności: zintegrowany przegląd bezpieczeństwa, obrony, rozwoju i polityki zagranicznej*, pod kątem jego znaczenia dla Europy Środkowo-Wschodniej.

Słowa kluczowe: Globalna Brytania, Brexit, Zintegrowany Przegląd Strategiczny, Europa Środkowo-Wschodnia, Boris Johnson

Wstęp

Brexit spowodował, że Wielka Brytania musi odnaleźć się w nowych realiach. Najnowszy Zintegrowany Przegląd Strategiczny wyraźnie określa, w jaki sposób rząd brytyjski postrzega pozycję Zjednoczonego Królestwa na arenie międzynarodowej oraz dokąd chce zmierzać. Z powodu pandemii COVID-19 omawiany dokument został opublikowany później aniżeli pierwotnie to planowano. Jak sam Boris Johnson twierdzi, jest to najambitniejszy plan strategiczny, jaki Wielka Brytania opracowała od czasów zakończenia zimnej wojny. *Global Britain in a Competitive Age* ustanawia ramy strategiczne, które oparto na czterech nadrzędnych oraz wzajemnie uzupełniających się celach: utrzymanie przewagi gospo-

darczej dzięki technologii i nauce; budowanie w przyszłości otwartego ładu międzynarodowego; budowanie odporności w kraju i za granicą; wzmocnienie bezpieczeństwa oraz obrony w kraju i za granicą.

Artykuł rozpoczyna krótkie omówienie obecnej sytuacji, w której znalazła się Wielka Brytania w wyniku decyzji podjętej w 2016 roku podczas referendum brexitowego. Następnie Autorka opisuje postrzeganie przez Zjednoczone Królestwo własnej pozycji na arenie międzynarodowej i przyszłych stosunków brytyjskich z innymi państwami. Kluczowym elementem pracy jest analiza planowanej polityki zagranicznej Wielkiej Brytanii wobec regionu Europy Środkowo-Wschodniej. W ostatniej części przedstawione zostały wnioski z przeprowadzonej analizy.

Celem niniejszego artykułu jest analiza wizji Globalnej Brytanii, przedstawionej w postaci dokumentu pt. *Globalna Brytania w dobie konkurencyjności: zintegrowany przegląd bezpieczeństwa, obrony, rozwoju i polityki zagranicznej*, pod kątem jego znaczenia dla Europy Środkowo-Wschodniej. Autorka postawiła następujące pytania: co było kluczowym czynnikiem determinującym ostateczną strukturę wizji polityki zagranicznej na najbliższe lata, którą zawarto w Przeglądzie Strategicznym? Jakie są główne cele brytyjskiego rządu do zrealizowania w stosunkach na arenie międzynarodowej? Jak Przegląd odnosi się do współpracy z Unią Europejską i państwami europejskimi? Jaki potencjalny wpływ może mieć omawiany dokument dla regionu Europy Środkowo-Wschodniej? Aby odpowiedzieć na powyższe pytania wykorzystana została metoda analizy źródeł. Postawioną hipotezą jest założenie, że pomimo zerwania bliskich stosunków z Unią Europejską oraz ambitnych planów Wielkiej Brytanii, aby stać się globalną potęgą, dostrzega ona konieczność współpracy w ramach bezpieczeństwa z państwami Europy Środkowo-Wschodniej.

Brexit i nowa rzeczywistość międzynarodowa dla Zjednoczonego Królestwa

W 2013 roku David Cameron, zapowiadając przeprowadzenie referendum w sprawie wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej, nie spodziewał się, że faktycznie może do niego dojść. Chciał w ten sposób uciszyć eurosceptyczne nastroje obecne w Partii Konserwatywnej, aczkolwiek była to z jego strony nieudana zagrywka polityczna. Kampania na rzecz pozostania w UE została przeprowadzona niekonsekwentnie, natomiast zwolennicy „wyjścia” zmobilizowali się do działania, często

opierając swoją kampanię na nierzetelnych informacjach. To wystarczyło, aby przekonać eurosceptycznych Brytyjczyków.

Obecność Zjednoczonego Królestwa, najpierw we Wspólnotach Europejskich, a później w Unii Europejskiej, miała specyficzny charakter. Obawy i sceptycyzm wśród Brytyjczyków wobec integracyjnych inicjatyw w Europie były widoczne od samego początku, a wraz z uzyskaniem członkostwa w Europejskiej Wspólnocie Gospodarczej uległy nasileniu. Warto zaznaczyć, że kwestia europejska była ważnym instrumentem polityki wewnętrznej w Wielkiej Brytanii. Była używana jako swoisty sposób wpływania na oponentów lub politycznych przeciwników ze swojej partii. Jednym z głównych celów brytyjskiej polityki zagranicznej było zapobieganie ukonstytuowaniu się dominującego mocarstwa na kontynencie (Ronek, 2015, s. 346).

W czerwcu 2016 roku przeprowadzono na Wyspach zapowiadane przez kilka lat referendum w sprawie wyjścia z Unii Europejskiej. Według ostatecznych wyników podanych dzień po głosowaniu, czyli 24 czerwca, Brexit poparło 51,9% Brytyjczyków, za pozostaniem było 48,1% obywateli brytyjskich - przy frekwencji 72,2% (*Results*, 2016). Głosowanie to było już drugim w sprawie opuszczenia integracji europejskiej. Pierwsze odbyło się dwa lata po przystąpieniu do Wspólnot tzn. w 1975 roku. Wtedy zwolennicy Brexitu byli w mniejszości (Musiał-Karg, 2016, s. 6).

Decyzja podjęta 23 czerwca 2016 roku spowodowała potrzebę określenia, jak dokładnie miałyby wyglądać taki proces. Referendum nie konkretyzowało ani zasad wychodzenia z UE, ani przyszłych stosunków między Wielką Brytanią a Unią Europejską. Theresa May podczas swojego przemówienia w Lancaster House wymieniła parę celów, które chciałyby osiągnąć podczas negocjacji z UE: stworzenie „Globalnej Brytanii” na arenie międzynarodowej; opuszczenie jednolitego rynku Unii Europejskiej wraz z unią celną; odzyskanie kontroli nad prawem brytyjskim i imigracyjnym; niedopuszczenie do powstania tzw. twardej granicy z Irlandią; zaprzestanie respektowania jurysdykcji Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Większość z tych punktów nie jest zaskakująca, gdyż wynikała z wcześniejszych argumentów referendalnych, jednakże opuszczenie jednolitego rynku musiało dopuszczać możliwość „twardego Brexitu”. Natomiast Rada Europejska przyjęła także własne wytyczne: niepodzielność czterech wolności jednolitego rynku; opuszczenie Unii miało odbierać możliwość posiadania tych samych praw oraz korzyści, jak również obowiązków przysługujących państwu członkowskiemu; negocjacje miałyby być podzielone na dwie główne fazy dotyczące wa-

runków Brexitu i dalszych stosunków Unia Europejska – Zjednoczone Królestwo (Nowak, Sus, 2019, s. 8).

Oficjalne negocjacje rozpoczęły się w czerwcu 2017 roku, a Wielka Brytania i Unia Europejska uzgodniły wspólny zakres zadań. Obie strony nakreśliły strukturę negocjacji, a także ustaliły pięć rund rozmów przed posiedzeniem Rady Europejskiej zaplanowanym na październik 2017 roku. Zarówno Zjednoczone Królestwo, jak i UE zaczęły rozpowszechniać dokumenty na tematy związane z ich celami. Komisja utworzyła akty dotyczące rozliczenia finansowego oraz praw obywateli, natomiast rząd brytyjski skupił się na przyszłych ustaleniach celnych oraz granicy irlandzkiej (Mattelaer, 2017, s. 6).

Proces negocjacyjny był czasochłonny, a opuszczenie Unii Europejskiej przez Wielką Brytanię nastąpiło 31 stycznia 2020 roku – po 47 latach i 31 dniach od przystąpienia do niej. Porozumienie dotyczące Brexitu, które jest wynikiem ponad dwupółletnich napiętych negocjacji, kompleksowo i szczegółowo określono w dokumencie prawnym. Umowa o wystąpieniu, przyjęta na podstawie art. 50 Traktatu o Unii Europejskiej, zawiera warunki opuszczenia Unii Europejskiej przez Zjednoczone Królestwo, w tym także przełomowe rozwiązania dotyczące najbardziej drażliwych zagadnień, które pojawiły się podczas negocjacji (Fabbrini, 2020).

Jednym z takich problemów nadal jest kwestia granicy irlandzkiej. Obecnie Zjednoczone Królestwo zмага się m.in. z brakami kierowców pojazdów ciężarowych, problemami logistycznymi i deficytem asortymentu w sklepach. Natomiast brytyjski rząd domaga się renegeacji protokołu północnoirlandzkiego. Minister spraw zagranicznych Irlandii, Simon Coveney, zwrócił uwagę na to, iż brytyjskie żądania mogą spowodować „załamanie stosunków” między tymi państwami. Brytyjska strona przede wszystkim chciałaby zniesienia nadzoru Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nad protokołem północnoirlandzkim, który reguluje stosunki na granicy Irlandii Północnej i Irlandii. Mimo że Irlandia Północna wchodzi w skład Wielkiej Brytanii, to jednak na mocy tegoż protokołu pozostała w jednolitym rynku obrotu towarami UE. Natomiast Unia Europejska nie wyraża zgody zmiany samego protokołu, gdyż podlega on pod prawo unijne, którego interpretacją zajmuje się z własnie TSUE (*Brexit...*, 2021).

Ostatnie miesiące weryfikują miejsce Zjednoczonego Królestwa na arenie międzynarodowej i uwypuklają, jaką Boris Johnson ma pozycję negocjacyjną. Większość zawartych po Brexicie umów handlowych nie

różni się od tych, które ratyfikuje Unia Europejska, jednakże ta podpisana z Australią daje jej bardziej korzystne warunki aniżeli Wielkiej Brytanii, chociaż obie strony nie mogą nadal porozumieć się odnośnie finalnej wersji umowy (Casalicchio, Lanktree, 2021). Podobne porozumienie Zjednoczone Królestwo zawarło z Nową Zelandią (Miller, 2021). Zdecydowanie większym sukcesem jest uzyskanie statusu „partnera dialogu” z państwami ASEAN¹, aczkolwiek późniejsze porozumienie AUKUS² pomiędzy Australią, Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi spotkało się z wieloma komentarzami, w większości negatywnymi, wśród państw Azji Południowo-Wschodniej (Choong, 2021).

W 2021 roku Zjednoczone Królestwo organizowało kilka dużych wydarzeń międzynarodowych m.in. szczyt G-7 w czerwcu w Konwalii, a także wraz z Włochami szczyt COP26 w listopadzie w Glasgow. Boris Johnson próbuje przedstawić te wydarzenia jako ogromny sukces Globalnej Brytanii, czyli swojej wizji Wielkiej Brytanii będącej wiodącym graczem na arenie międzynarodowej. Jednak takie incydenty, jak tzw. wojna kielbaskowa, a później rybna (Webber, Momtaz, 2021), niemożność porozumienia się w sprawie wspomnianego już protokołu irlandzkiego, czy też wycofanie się wojsk amerykańskich z Afganistanu, które obnażyło, że Wielka Brytania wcale nie może liczyć na specjalne stosunki ze Stanami Zjednoczonymi, co wielokrotnie podkreślała w swoim najnowszym Przeglądzie Strategicznym, mogą świadczyć o tym, iż Brytyjczycy zbyt ambitnie wyobrazili sobie przyszłość Zjednoczonego Królestwa na arenie międzynarodowej po Brexicie (Sopel, 2021).

¹ ASEAN to grupa dziesięciu krajów członkowskich w regionie Indo-Pacyfiku. Partnerstwo Wielkiej Brytanii jest pierwszym uzgodnionym przez ASEAN od 25 lat. Status Partnera Dialogu umożliwia Zjednoczonemu Królestwu bycie w centrum regionu Indo-Pacyfiku, gdzie współpracować będzie z państwami członkowskimi ASEAN nad ważnymi wyzwaniami, takimi jak przestępczość transnarodowa i bezpieczeństwo morskie, rozwijając ich gospodarki poprzez handel i wzmacniać współpracę w ramach walki z pandemią COVID-19 czy zmianą klimatu. Zob. więcej: *UK becomes ASEAN Dialogue Partner*, <https://www.gov.uk/government/news/uk-becomes-asean-dialogue-partner>, 4.11.2021.

² AUKUS to pakt bezpieczeństwa w regionie Azji i Pacyfiku, który Stany Zjednoczone, Wielka Brytania oraz Australia ogłosiły we wrześniu 2021 roku, co jest postrzegane jako próba przeciwstawienia się Chinom. Ma on pozwolić Australii po raz pierwszy zbudować okręty podwodne o napędzie atomowym, z wykorzystaniem technologii dostarczonej przez USA. Natomiast Chiny potępiły porozumienie, określając je jako „skrajnie nieodpowiedzialne”. Zob. więcej: *Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China*, <https://www.bbc.com/news/world-58564837>, 4.11.2021.

Globalna Brytania w dobie konkurencyjności: zintegrowany przegląd bezpieczeństwa, obrony, rozwoju i polityki zagranicznej

Po ostatecznym opuszczeniu struktur Unii Europejskiej w grudniu 2020 roku Zjednoczone Królestwo ma możliwość realizowania swojej wizji Globalnej Wielkiej Brytanii. Od momentu rozpowszechnienia się powyższego hasła toczą się debaty na temat tego, co w ogóle oznacza ten termin dla kierunku polityki zagranicznej państwa. Można zadawać takie pytania, jak m.in.: jak to rokuje dla handlu, bezpieczeństwa oraz brytyjskich wpływów na świecie? Czy jest to świadome odwrócenie się od Europy w stronę zacieśnienia więzi z byłymi koloniami, takimi jak Nowa Zelandia i Australia, tzw. Imperium 2.0? Brytyjski rząd podejmuje próbę odpowiedzi na te pytania, publikując swój *Integrated Review: Global Britain in a Competitive Age* (Smidak, 2021, s. 1).

Zintegrowany Przegląd został wydany 16 marca 2021 roku wraz z przedmową premiera, jednak nie był on jedynym dokumentem na temat polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Towarzyszył mu opublikowany tydzień później akt zatytułowany *Obrona w konkurencyjnym wieku*. Później wsparło go *Zintegrowaną Koncepcją Operacyjną 2025*. Według zapowiedzi ma pojawić się więcej takich dokumentów (Strachan, 2021, s. 162).

Względnie regularne publikowanie przeglądów rangi strategicznej stało się dość charakterystyczne w drugiej połowie XX wieku dla brytyjskiej polityki bezpieczeństwa. Jednym z ważniejszych tego typu dokumentów jest *Strategiczny Przegląd Obrony* z 1998 roku, którego kluczowym zadaniem było zaktualizowanie brytyjskiej koncepcji bezpieczeństwa. Ówczesny minister obrony, George Robertson, wielokrotnie w swoich oficjalnych wystąpieniach określał powyższy akt „rewolucyjnym” oraz prowadzącym do „fundamentalnej przebudowy brytyjskich sił zbrojnych”. Głównym celem jaki rząd Partii Pracy postawił sobie opracowując strategię było, aby łączyła ona politykę zagraniczną z polityką bezpieczeństwa. Brytyjskie siły obronne planowano ukształtować w sposób, który dałby możliwość realizacji priorytetów polityki zagranicznej, ale również zapewniłby ochronę szeroko pojmowanych interesów Wielkiej Brytanii. Uniknięto w ten sposób zarzutów o dominujący wpływ finansowej presji na procedurę tworzenia obronnego przeglądu, który cechował większość z wcześniejszych dokumentów tego typu (Gogowski, 2014, s. 29, 32–33).

W 2008 roku Zjednoczone Królestwo opublikowało kolejną strategię bezpieczeństwa narodowego, czyli *The national security strategy of the United Kingdom: security in an interdependent world*, zaś następną wer-

sje aktu ukazywały się w 2009 i 2010 roku, a tej ostatniej towarzyszyły raporty udostępnione w latach 2011–2013. Były one różnie zbudowane pod względem struktury, jednak, co do zasady, obejmowały co najmniej trzy następujące elementy: identyfikację ryzyka i zagrożeń, określenie podstawowych interesów, jak również strategię dotyczącą przeciwdziałania zagrożeniom. Natomiast w 2015 roku przegląd strategiczny w zakresie bezpieczeństwa i obrony zaprezentowano w formie dokumentu pt. *The National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015*. Składał się on z siedmiu rozdziałów, które obejmowały: wizję, wartości oraz podejście; silne strony Zjednoczonego Królestwa; kontekst międzynarodowy; trzy główne cele strategiczne tzn. prezentować globalne wpływy; chronić naszą ludność; promować nasz dobrobyt, a także sposób implementacji. Był więc zbliżony strukturą ze Zintegrowanym Przeglądem z 2021 roku (Smura, Kot, 2021, s. 8).

Boris Johnson w lutym 2020 roku wydał oświadczenie w sprawie aktu dotyczącego bezpieczeństwa, obrony, rozwoju i polityki zagranicznej. Pisał w nim, że rząd ma w planach uruchomić największy przegląd brytyjskiej polityki zagranicznej od zakończenia zimnej wojny. Zwracał wtedy uwagę na konieczność wykorzystania szans nadchodzącej dekady oraz zrealizowania priorytetów rządu. Jego zdaniem jest to decydujący moment, w jakim Zjednoczone Królestwo odnosi się do reszty świata i chce skorzystać z tej wyjątkowej okazji, aby ponownie móc ocenić priorytety państwa, a także podejście do ich realizacji. Zintegrowany Przegląd w założeniu miał: zidentyfikować ambicje brytyjskiego rządu dotyczące roli Wielkiej Brytanii w świecie oraz określić długoterminowe cele strategiczne bezpieczeństwa narodowego i polityki zagranicznej; zarysować zdolności, których potrzebują na następną dekadę, jak również w późniejszym czasie, aby realizować swoje priorytety i stawić czoła zagrożeniom i ryzyku, przed którymi stoją; opisać konieczne reformy struktur i systemów rządowych, aby osiągnąć te założenia; sprecyzować sposób, w jaki Brytyjczycy będą narodem rozwiązującym problemy i dzielącym obciążenia, badając, jak efektywniej współpracować z własnymi sojusznikami; nakreślić konkretne podejście do wdrażania w ciągu następnej dekady oraz ustalić, w jaki sposób będą oceniać realizację swoich planów. Premier zapowiadał, iż podstawą tegoż przeglądu będą zobowiązania podjęte już wcześniej przez brytyjski rząd do dalszego przekraczania celu NATO polegającego na wydatkowaniu 2% PKB na obronność, do przeznaczenia 0,7% DNB na rozwój międzynarodowy, a także do utrzymania odstraszania nuklearnego (Johnson, 2020).

Ostatecznie Zintegrowany Przegląd Strategiczny opublikowany w marcu 2021 roku rzeczywiście odnosi się do powyższych założeń premiera Wielkiej Brytanii. Sam dokument składa się z 111 stron i następujących rozdziałów: Słowo wstępne Prezesa Rady Ministrów; Wizja premiera dla Wielkiej Brytanii w 2030 roku; Przegląd; Bezpieczeństwo narodowe i środowisko międzynarodowe do 2030 roku; Ramy strategiczne; Utrzymanie przewagi strategicznej poprzez naukę i technologię; Wzrost potęgi naukowej i technologicznej Wielkiej Brytanii; Odpowiedzialna, demokratyczna potęga cybernetyczna; Kształtowanie otwartego porządku międzynarodowego przyszłości; Siła dla dobra: wspieranie otwartych społeczeństw i obrona praw człowieka; Otwarta, prężna gospodarka światowa; Poszerzanie otwartego porządku międzynarodowego na przyszłych granicach; Wielka Brytania w świecie: państwo europejskie o globalnych interesach; Pochylenie się w kierunku Indo-Pacyfiku: ramy; Wzmocnienie bezpieczeństwa i obrony w kraju i za granicą; Przeciwdziałanie zagrożeniom państwowym: obrona, zakłócenia i odstraszenie; Odstraszenie nuklearne; Konflikty i niestabilność; Bezpieczeństwo wewnętrzne i wyzwania bezpieczeństwa transnarodowego; Budowanie odporności w kraju i za granicą; Budowanie odporności narodowej Wielkiej Brytanii; Przeciwdziałanie zmianom klimatycznym i utracie różnorodności biologicznej; Budowanie odporności zdrowotnej; Wdrażanie Zintegrowanego Przeglądu; Załącznik A: Priorytety Zintegrowanego Przeglądu finansowane w ramach Przeglądu wydatków 2020; Załącznik B: Dowody i zaangażowanie; Załącznik C: Słowniczek (HM Government, 2021, s. 1).

Inaczej niż swoje wcześniejsze wersje z 2010 i 2015 roku, *Global Britain* precyzyjniej przedstawia strategię działania, jak również otwarcie o niej mówi. Brytyjski rząd, zaznacza tuż przed wzmianką o doktrynie syntezy jądrowej, że będzie musiał połączyć niniejszą strategię, która ustanawia długoterminowe cele i prognozuje wyzwania możliwe do spotkania po drodze oraz mówi jaką drogę trzeba przebyć do nich, z podejściem adaptacyjnym. David Cameron, kiedy był premierem, starał się nieśmiało walczyć z podobnymi definicjami i nie ulegał naciskom szefa Sztabu Obrony, aby myśleć w kategoriach strategii. Tak jak wielu innych polityków, chciał on móc zachować elastyczność reagowania w obliczu różnorodnych okoliczności i percypował strategię bardziej jako „kaftan bezpieczeństwa”, nie zaś jako „trampolinę do adaptacji” (Strachan, 2021, s. 166). Zintegrowany Przegląd nakreśla ramy strategiczne, które oparto na czterech nadrzędnych, jak również wzajemnie uzupełniających się za-

daniach: budowanie w przyszłości otwartego ładu międzynarodowego; utrzymanie przewagi gospodarczej dzięki technologii i nauce; budowanie odporności w kraju i za granicą; wzmocnienie bezpieczeństwa oraz obrony w kraju i za granicą. Wydawać się może, iż jest mało prawdopodobne, by się one zmieniły. Aczkolwiek przedmowa premiera Johnsona i sam przegląd jako całość kończą swą wizję na 2030 roku, natomiast cele ram strategicznych są ustalone dopiero na 2025 rok. Zatem domniemywać można, że są to środki, które do 2030 roku zapewnią realizację długoterminowych priorytetów Globalnej Wielkiej Brytanii (ibidem).

Poza zwracaniem uwagi na swe ambicje bycia potęgą naukową i technologiczną, przodowania w dziedzinie cyberbezpieczeństwa oraz ochrony środowiska, Brytyjczycy w Przeglądzie Strategicznym określają, jak widzą obecne i przyszłe stosunki na arenie międzynarodowej z innymi państwami. Według nich wśród wszystkich europejskich państw, to Zjednoczone Królestwo posiada wyjątkowo globalne interesy, możliwości i partnerstwa, uważają, iż mają globalną perspektywę oraz odpowiedzialność. Ich celem jest zajęcie dobrej pozycji, aby mieć możliwość wykorzystania wschodzących rynków, zmian nadchodzących w światowej gospodarce oraz globalny postęp w technologii i nauce. Podkreślają, że ich przyszły dobrobyt umocnią za pomocą pogłębienia swoich powiązań gospodarczych z dynamicznymi częściami świata, takimi jak region Zatoki Perskiej, Afryka, a przede wszystkim region Indo-Pacyfiku, ale także poprzez handel z Europą. Zwracają uwagę, iż angażując się w większym stopniu na przykład w regionie Indo-Pacyfiku, będą mogli dostosowywać się do regionalnej równowagi sił oraz starać się współpracować z istniejącymi strukturami, takimi jak ASEAN, czy Kompleksowe i Postępowe Porozumienie o Partnerstwie Transpacyficznym (HM Government, 2021, s. 14).

Głównym punktem polityki zagranicznej w Przeglądzie Strategicznym jest pobrexitowa zmiana kursu w kierunku Indo-Pacyfiku. Zinterpretowane zostało to przez niektórych obserwatorów jako próba powrotu do wiodącej roli Zjednoczonego Królestwa „na wschód od Suez”, gdy Brytyjczycy posiadali w tym regionie dużą liczbę obiektów wojskowych przed ich wycofywaniem się w latach 60. z tychże terenów i przystąpieniem w 1973 roku do Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej. Dokument zarysowuje ambicje Wielkiej Brytanii wobec zmiany kierunku tradycyjnej polityki zagranicznej, która polegała na utrzymaniu pozimnowojennego systemu międzynarodowego. Rozpoznaje bardziej podzielony porządek międzynarodowy, cechujący się wzmacniającą się rywalizacją

między państwami o interesy, wartości oraz normy, jak również tym, że obrona *status quo* nie jest możliwa już w perspektywie kolejnej dekady. Istotne jest tutaj pojawienie się właśnie regionu Indo-Pacyfiku oraz Chin jako nowego geostrategicznego środka ciężkości, o którym raport mówi, iż jest krytyczny dla bezpieczeństwa i gospodarki Zjednoczonego Królestwa. Zintegrowany Przegląd Strategiczny wobec Chińskiej Republiki Ludowej stara się uchwycić delikatny balans w swych planach. Stwierdza on, że Chiny stwarzają możliwości dla dwustronnego handlu i inwestycji oraz są największym motorem wzrostu, ale jednocześnie podkreśla, iż są one wymieniane jako największe zagrożenie dla ekonomicznego bezpieczeństwa Wielkiej Brytanii ze względu na odmienny zestaw wyznawanych wartości i autorytarny rząd (Smidak, 2021, s. 2).

Wizja Globalnej Brytanii Jonsona dotyczy Zjednoczonego Królestwa, które porusza się sprawniej niż wcześniej na arenie międzynarodowej, koncentrując swą uwagę nie na Europie, ale na Azji i angażuje się w sojusze *ad hoc* oraz obronę demokratycznych wartości. Lokuje Wielką Brytanię w świecie podobnie myślących państw, które muszą łączyć się, gdy tylko jest taka konieczność, ale jednocześnie, które muszą zachować czujność, aby w razie potrzeby szybko móc zmienić kurs. Rzeczywiście zmiana brytyjskiego rządu na bardziej elastyczną politykę zagraniczną może być strategicznie odpowiednia. Jednakże pragnienie Brytyjczyków posiadania większego międzynarodowego wpływu byłoby bardziej prawdopodobne, gdyby Zjednoczone Królestwo było stabilniejsze we własnym państwie oraz w jego bliskim sąsiedztwie (McTague, 2021).

Poza Unią Europejską, ale nadal w Europie, czyli znaczenie Przeglądu Strategicznego dla Europy Środkowo-Wschodniej

Zwrot w kierunku Indo-Pacyfiku nie był aż tak wyraźnie zaznaczony w omawianym dokumencie, jak oczekiwaloby tego wielu obserwatorów. Przegląd Strategiczny jednoznacznie potwierdza aktywność Zjednoczonego Królestwa w NATO i zaangażowanie w europejskie bezpieczeństwo. Zaznacza także, iż pierwszym warunkiem Globalnej Wielkiej Brytanii jest zapewnienie bezpieczeństwa obywateli brytyjskich w państwie, ale również podkreśla wagę zapewnienia ładu w regionie euroatlantyckim, gdzie dalej Wielka Brytania ma skupiać swą uwagę. Przegląd zwraca uwagę na to, że międzynarodowa współpraca w zakresie bezpieczeństwa i obrony nie została zawarta w umowie o handlu i współpracy między UE a Zjed-

noczonym Królestwem podpisanej w grudniu 2020 roku, mimo iż było to we wcześniejszej deklaracji politycznej. W *Global Britain in a Competitive Age* praktycznie nie wspomina się o Unii Europejskiej, a sam dokument nie zawiera konkretnych propozycji współpracy w rzeczywistości postbrytyjskiej. Wydaje się to być nieprzemyślane, gdyż Zintegrowany Przegląd Strategiczny uważa Rosję za największe zagrożenie dla bezpieczeństwa zbiorowego, a nie Chińską Republikę Ludową (Smidak, 2021, s. 2–3).

Wobec Polski i reszty państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej *Globalna Brytania w dobie konkurencyjności* głównie koncentruje się na zidentyfikowaniu działań Rosji jako najpoważniejszego źródła zagrożeń terytorialnych oraz przypisaniu NATO najistotniejszej roli w jej odstraszaniu. Z perspektywy Polski mniej korzystna byłaby większa orientacja Wielkiej Brytanii na region Indo-Pacyfiku. Wskazywany w niniejszym dokumencie kierunek zwiększenia wydatków na badania i rozwój w zakresie obronności może być inspiracją dla Polski, jako po pierwsze zwiększający zdolności sił zbrojnych, a po drugie napędzający całą gospodarkę. Warto zaznaczyć, że Zjednoczone Królestwo wskazało Polskę jako jednego z najważniejszych sojuszników w zakresie bezpieczeństwa w Europie. To w połączeniu z wspomnianą powyżej brytyjską polityką w zakresie badań i rozwoju mogłoby doprowadzić do współpracy na szczeblu międzyrządowym, jak również pomiędzy jednostkami badawczymi w kwestii nowych systemów uzbrojenia oraz technologii podwójnego zastosowania (Smura, Kot, 2021, s. 30).

Najnowsza wizja bezpieczeństwa i obrony Zjednoczonego Królestwa i jego przyszłej polityki militarnej jest nie do końca klarowna dla państw z północno-wschodniej flanki NATO. Dokument zaznacza ważność brytyjskiego wkładu we wzmożoną aktywność NATO w Polsce oraz Estonii. Skłania się także za bardziej wysuniętą i proaktywną obecnością wojskową na pozostałych terytoriach istotnych dla interesów bezpieczeństwa Wielkiej Brytanii. Pomimo ogromnych ambicji Zjednoczonego Królestwa na zwiększenie swych wpływów w regionie Indo-Pacyfiku, ograniczenie obecności brytyjskiego wojska w regionie nordycko-bałtyckim lub jeszcze szerzej, czyli na wschodniej flance NATO, wydawać się może w najbliższym czasie mało prawdopodobne. Wielka Brytania jest dość solidnie umiejscowiona w tym regionie, co przejawia się w formatach politycznych i wojskowych, takich jak Grupa Północna czy Połączona Siła Ekspedycyjna pod dowództwem Zjednoczonego Królestwa. Przepuszczalnie wzmożone zaangażowanie sił zbrojnych USA w wywieraniu wpływu na Chiny i ich powstrzymywanie może nawet doprowadzić

do zwiększenia sojuszniczego zapotrzebowania na obecność wojskową Wielkiej Brytanii w euroatlantyckim obszarze. Niniejsza strategia podkreśla także zasadność zapewnienia swobody żeglugi na Morzu Czarnym we współpracy z Bułgarią czy Rumunią. Dodatkowo Brytyjczycy kontynuować będą misję budowania i szkolenia zdolności ukraińskich sił zbrojnych na Ukrainie, aby wzmocnić odporność tegoż kraju na rosyjską agresję. Działania te skupiają się na przygotowaniu sił morskich i lądowych. W odniesieniu do Rosji oraz Białorusi Zjednoczone Królestwo deklaruje gotowość wykorzystania swej niezależnej polityki sankcji do szybszej, jak również skuteczniejszej reakcji na działania państw niedemokratycznych (Szymański, 2021).

Podsumowanie

Celem niniejszego artykułu była analiza wizji Globalnej Brytanii, przedstawionej w postaci dokumentu pt. *Globalna Brytania w dobie konkurencyjności: zintegrowany przegląd bezpieczeństwa, obrony, rozwoju i polityki zagranicznej*, pod kątem jego znaczenia dla Europy Środkowo-Wschodniej. Kluczowym czynnikiem determinującym ostateczną strukturę Przeglądu jest konieczność zmierzenia się z rzeczywistością postbrytyjską, która okazuje się zdecydowanie trudniejsza aniżeli przewidywali to Brytyjczycy, chociażby za sprawą pandemii COVID-19. Takie incydenty, jak: wojsko dostarczające paliwo na stacje benzynowe, puste półki w sklepach, brak kierowców i magazynierów, niekończący się spór o granicę irlandzką, czy też żądania szkockiego rządu, aby przeprowadzić kolejne referendum niepodległościowe zdecydowanie nie ułatwiają w prowadzeniu polityki zagranicznej. Choć Boris Johnson ma ambitne plany odnośnie przyszłej pozycji Zjednoczonego Królestwa na arenie międzynarodowej, to musiałby on uporać się najpierw z wewnętrznymi problemami, aby te zamiary mogły się urzeczywistnić.

Brytyjczycy głównie zwracają uwagę w omawianym dokumencie na swe dążenia do bycia potęgą naukową i technologiczną, przodowania w dziedzinie cyberbezpieczeństwa oraz ochrony środowiska, ale również opisują jak widzą obecne i przyszłe stosunki z innymi państwami. Uważają, iż wśród europejskich państw, to Zjednoczone Królestwo posiada wyjątkowo globalne możliwości, interesy i partnerstwa, a także dysponuje globalną perspektywą oraz odpowiedzialnością. Za cel stawiają sobie zajęcie dobrej pozycji na arenie międzynarodowej, aby mieć moż-

liwość wykorzystania zmian nadchodzących w światowej gospodarce, wschodzących rynków oraz globalnego postępu w technologii i nauce. Najistotniejszym punktem planowanej polityki zagranicznej w Przeglądzie Strategicznym jest zmiana kursu w kierunku regionu Indo-Pacyfiku. Natomiast, pomimo podkreślenia znaczenia współpracy z państwami europejskimi, całkowicie pominięto relacje Wielkiej Brytanii z Unią Europejską, co może mieć poważne konsekwencje ze względu na fakt bliskości tychże państw i potencjalnych wspólnych interesów. W stosunku do państw Europy Środkowo-Wschodniej Przegląd przede wszystkim koncentruje się na określeniu działań Rosji jako najpoważniejszego źródła zagrożeń terytorialnych oraz przypisaniu NATO najistotniejszej roli w ich odstraszeniu. *Global Britain* podkreśla brytyjski wkład we wzmożoną aktywność NATO w Estonii i Polsce. Mówi również o bardziej aktywnej oraz wysuniętej obecności wojskowej na innych terytoriach istotnych dla interesów bezpieczeństwa Zjednoczonego Królestwa. Wielka Brytania chce kontynuować misję szkolenia i budowania zdolności ukraińskich sił zbrojnych na Ukrainie, aby wzmocniło to w późniejszym czasie odporność tegoż kraju na agresję rosyjską. Działania te skupiać się mają na przygotowaniu sił lądowych oraz morskich. Jak już wspomniano, w odniesieniu do Rosji, ale także i Białorusi, Zjednoczone Królestwo deklaruje swą gotowość wykorzystania niezależnej polityki sankcji do szybszej oraz skuteczniejszej reakcji na działania niedemokratycznych państw. Dlatego, pomimo rozluźnienia się stosunków na linii Wielka Brytania–Unia Europejska, Brytyjczycy zdają sobie sprawę, że aktywne angażowanie się w sojusze bezpieczeństwa w regionie Europy Środkowo-Wschodniej jest istotne dla ich własnych interesów. Powyższe wnioski potwierdzają postawioną we wstępie hipotezę.

Bibliografia

- Brexit odbija się Wielkiej Brytanii czkawką. Irlandia mówi o „załamaniu stosunków”* (2021), „Money.pl”, <https://www.money.pl/gospodarka/brexit-odbija-sie-wielkiej-brytanii-czkawka-irlandia-mowi-o-zalamaniu-stosunkow-6692382400821888a.html>, 4.11.2021.
- Casalichio E., Lanktree G. (2021), *Australian trade minister leaves UK with no deal*, „Politico”, <https://www.politico.eu/article/australian-trade-minister-leaves-uk-with-no-deal/>, 4.11.2021.
- Choong W. (2021), *Why AUKUS Alarms ASEAN*, “Foreign Policy”, <https://foreignpolicy.com/2021/10/19/asean-aukus-china-us-rivalry/>, 4.11.2021.

- Fabbrini F. (2020), *The Law & Politics of Brexit: Volume II: The Withdrawal Agreement*, Oxford University Press, USA, <https://oxford-luniversity-pressscholarship-1com-1mz1k1pxs258d.han.amu.edu.pl/view/10.1093/oso/9780198848356.001.0001/oso-9780198848356-chapter-1>, 3.11.2021.
- Gogowski G. (2014), *Polityka bezpieczeństwa Wielkiej Brytanii po zimnej wojnie*, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- HM Government (2021), *Global Britain in a competitive age The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy*.
- Johnson B. (2020), *Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy Statement made on 26 February 2020*, <https://questions-statements.parliament.uk/written-statements/detail/2020-02-26/HCWS126>, 10.11.2021.
- Mattelaer A. (2017), *The challenge of negotiating Brexit*, Egmont Institute.
- McTague T. (2021), *The “Global Britain” conundrum, “The Atlantic”*, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2021/06/britain-g7-boris-johnson/619163/>, 11.11.2021.
- Musiał-Karg M. (2016), *Operacje Brexit. Brytyjskie referenda z 1975 i 2016 roku*, „Acta Politica Polonica”, nr 3.
- Miller G. (2021), *The Geopolitics Behind the New Zealand-UK Free Trade Agreement*, “The Diplomat”, <https://thediplomat.com/2021/10/the-geopolitics-behind-the-new-zealand-uk-free-trade-agreement/>, 4.11.2021.
- Nowak B. E., Sus M. (2019), *Brexit. Gdy wszyscy przegrywają*, Warszawa.
- Results (2016), „BBC”, https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results, 3.11.2021.
- Ronek G. (2015), *Wielka Brytania w Unii Europejskiej – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, „Politeja”, nr 5(37).
- Smidak M. (2021), *A Global Influencer? Global Britain and the Integrated Review*, Konrad Adenauer Stiftung.
- Smura T., Kot B. (2021), *Wielka Brytania w świecie rywalizacji wielkich mocarstw – zintegrowany przegląd bezpieczeństwa i jego znaczenie dla Polski oraz Europy Środkowo-Wschodniej*, Warszawa.
- Strachan H. (2021), *Global Britain in a competitive age: strategy and the Integrated Review*, “Journal of the British Academy”, 9.
- Sopel J. (2021), *Afghanistan: US decision to withdraw lays bare a not so special relationship*, “BBC”, <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-58300984>, 7.11.2021.
- Szymański P. (2021), *The UK’s Integrated Review and NATO’s north-eastern flank*, „Ośrodek Studiów Wschodnich”, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2021-06-10/uks-integrated-review-and-natos-north-eastern-flank>, 12.11.2021.

Webber E., Momtaz R. (2021), *Déjà vu as Brexit overshadows UK's moment on world stage*, "The Diplomat", <https://www.politico.eu/article/boris-johnson-brexit-g20-rome-cop26-g7-macron-biden/>, 07.11.2021.

The Integrated Strategic Review "Global Britain in a Competitive Age" and its Influence to Central and Eastern Europe

Summary

"The Integrated Review" was published on March 16, 2021 with a foreword of the Prime Minister, but it was not the only document on foreign and security policy. It was accompanied by an act published a week later entitled "Defence in a Competitive Age." In Boris Johnson's own words, it is the most ambitious strategic plan the Great Britain has produced since the end of the Cold War. In addition to drawing attention to its ambitions to be a scientific and technological power, at the forefront of cybersecurity, and protect the environment, the British Strategic Review sets out how it sees its current and future relationships on the international stage with other countries. The article's aim is to analyze the vision of Global Britain, as presented in the form of the document "Global Britain in a competitive age: The Integrated Review of Security, defence, development and foreign policy", in terms of its relevance to Central and Eastern Europe.

Key words: Global Britain, Brexit, Integrated Strategic Review, Central and Eastern Europe, Boris Johnson

